

LIBRIS

We know
books

© Editura EIKON

**Editura Eikon este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS)**

București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74
0733 131 145, 0728 084 802
difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74
0728 084 802, 0733 131 145
contact@edituraeikon.ro
www.librariaeikon.ro

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DUMITRESCU, MARINA**

Pledoarie pentru nuanțe : eseuri / Marina Dumitrescu. -
București : Eikon, 2026

ISBN 978-606-49-1712-6

821.135.1

Redactor: Larisa Pleșca
Design: Ada Atănăsoaei

Editor: Valentin Ajder

MARINA DUMITRESCU

PLEDOARIE PENTRU NUANȚE

ESEURI

E I K O N

București, 2026

stresul, depresia sau alte pericole exterioare. Un astfel de profesionist se va simți, înainte de orice, *dator* față de publicul său, iar nu *dominator*, punând oricând în prim-plan calitatea sa de intermediar, în cadrul unui act de comunicare bazat (și) pe comuniune. O postură căreia, din păcate, adesea îi este preferată cea de vedetă, dacă nu chiar de „dictator” al opiniei publice. În fond, mediacrația de care vorbesc tot mai mulți analiști și filosofi contemporani (pe urmele unui Foucault, care încă din anii '70 anticipa asemenea evoluții) nu e cu nimic mai prejos de teocrație, plutocrație, sau orice altă tendință totalitară. Mai mult. Manipularea prin multi-media rămâne probabil singura formă de putere împotriva căreia, niciodată, nicio revoluție nu va fi posibilă. Decât dacă va porni din viața interioară a persoanei.

Epilog la zi

În cei 15 ani scurși de la scrierea acestor rânduri, tehnologiile informației au făcut pași de uriaș, într-un ritm uluitor. Azi, inteligența artificială își face loc cu drepturi depline în rețeaua noastră de cutume, lăsându-ne perplecși, dar obligându-ne să ne mobilizăm luciditatea. Conștiința și cunoașterea au ajuns la o răscruce ontologică.

Cuprins

7 ›	Către cititor
9 ›	Între lumi
15 ›	Oare chiar a murit Aleksei Navalnii?
24 ›	Noi între noi
29 ›	Criterii și capricii
34 ›	Vocile Monicăi Lovinescu
40 ›	Spaima tiranului
46 ›	Lupta pentru București
50 ›	Pledoarie pentru nuanțe
55 ›	Academia bolii
60 ›	Planuri divergente
65 ›	Longevități
70 ›	Originalitatea, de azi pe mâine
76 ›	Curajul de a crede
81 ›	Eșecul tăcerii
86 ›	Părinții Generației Z
92 ›	Regretele, tolba noastră secretă
98 ›	Copilul nostru și copilul din noi
104 ›	O radiografie ca o rană
110 ›	Ce frică alegem?
115 ›	Ad infinitum

- 120 › Rostul rușinii noastre
- 125 › Atenția, între formă și fond
- 131 › Sine ira et studio – o misiune imposibilă?
- 138 › Cosmetica inversă
- 144 › În căutarea mozaicului pierdut
- 150 › Cu orice preț
- 156 › Patchwork à la roumaine
- 161 › Ignoranța religioasă
- 166 › Valérie, Julie, François și, mai ales, Ségolène
- 173 › Inteligența sufletului
- 179 › Tăcerea câinilor
- 185 › Cum învățăm să învățăm istoria recentă?
- 192 › Anul ca dar
- 197 › Cum să ne iubim țara?
- 203 › Persoana și demnitarul
- 209 › Intelectualii, în neoromână

ADDENDA

- 217 › După 20 de ani
- 221 › Vârste și dimensiuni
- 225 › Imposibile permutări
- 230 › Provincie, nu provincialism
- 237 › Premiul literar pe piața cărții
- 244 › Mai presus de celebritate
- 249 › Persoana de dincoace de tehnologie în mass-media contemporane

Între lumi

Vine vremea când ne datorăm un răspuns: „Cine suntem, de fapt, dincolo de anturajul căruia îi aparținem? Cine am fi, dacă ne-am trezi împrejmuiți de necunoscut? Ce ar rămâne din ceea credem că suntem, odată extrași din confortul notorietății de proximitate, perfect anonimi în fața altora?” Exercițiul e străvechi și se numea cândva *xeniteia*. În vremea aceea, îl practicaui cei inspirați, căutători ai dialogului cu Dumnezeu, așa cum și în zilele noastre îl caută încă asceții de vocație. Cei mai înțelepți dintre înțelepți găsesc întotdeauna resursele de a se șterge din relația cu mundanul, spre a o îngloba în duh. Revenind cu picioarele pe pământ, experiența acestei dezlipiri se arată fastă și pentru omul obișnuit, la timpul oportun. S-ar spune că vârsta matură e momentul, deși vedem azi că tot mai mulți tineri aleg depeizarea foarte devreme, convinși că astfel vor descoperi valorile autentice. Textul de față se plasează între confesiune și reflecție solidară. Nu eu contez, ci mărturia mea. Cazul concret îl reprezintă, așadar, transferul din metropolă în rural. Cum s-ar zice, de la o extremă la alta. Opțiune care implică două posibilități: revenirea la un spațiu de origine, loc al memoriei familiale, sau implantarea ca nou-venit, într-o ambianță lipsită de repere, de

obișnuințe, de conexiuni – situație mai complicată, fiindcă presupune o aclimatizare, similară celei din lumea naturală. Dar, pe undeva, și reconectarea la o condiție primordială...

Pentru citadinul get-beget, fost „copil de asfalt” – cum spunea o prietenă –, fără amintiri din casa bunicilor, fără un trecut mitic prin păduri sau poieni, transplantarea la țară se poate tălmăci ca o formă de *xeniteia*. Deși satul se orășenează văzând cu ochii, în primă instanță lumea lui e... o străinătate, chiar pentru cei care văd în el o speranță de înnoire existențială. Aparent, totul e clar. Construiești sau cumperi o casă într-un loc frumos, te muți și începi o altă viață, eventual după ieșirea la pensie. Adio poluare, adio stres inutil, adio îmbulzeală, mitocănie, nervi și ore în trafic! Stăpân pe timpul tău. Bun găsit, pașnică lume nouă! Cu toate astea, e limpede că nu poate fi vorba de o rețetă ideală, gata de pus în practică. Una e schimbarea pe durată lungă, ca opțiune de ordin personal, și alta e sejurul profesional sau educativ – oricât de solid argumentat – într-o regiune sau alta. Una e să imaginezi, alta e să reușești transferul unui modus vivendi pe termen nedefinit. „Cine ești, ca străin?” – rămâne o întrebare binecuvântată, prin intermediul căreia fie te regăsești, fie te pierzi. De la extremitatea pustiei, până la inserarea într-o nouă comunitate, efortul familiarizării este incontestabil. Chiar și nevoia apropiării de Dumnezeu, a celor care fugeau de lume, îi obliga la înfrățirea cu jivinele sau cu elementele naturii, personificate. Căci omul nu e făcut pentru a fi singur. În diverse feluri, schimbarea de loc are ca premisă un nou tablou al obișnuințelor. Schimbi locul, schimbi norocul, schimbi „modul”.

Nativul de metropolă are de parcurs o cale lungă, de la calitatea de *spectator* la cea de *trăitor*, în raport cu universul tradițional, unde și-a aruncat, eventual, ancora. Întâlnirea de tip turistic cu satul se limitează la pitoresc. La admirație și excursii. Ei bine, trecerea de la curiozitate la asumarea cotidianului, printre vecini și gospodării, în mijlocul naturii și al ocupațiilor caracteristice unui asemenea mediu, reprezintă o experiență în sine, deopotrivă filosofică și practică. Tranziția implică, în primă instanță, conștientizarea acelor dependențe nepuse vreodată în discuție, dar și renunțarea la ele. Un veritabil sevrăj. Nevoia de zgomot și gesticulație, vorbăria, caleidoscopul social, mondenitatea invazivă, apetitul pentru senzații tari, expunerea mediatică, amalgamul moral. Fiecare asemenea reflex își poate găsi, prin distanțarea de oraș, un revers revelator – dacă demersul e tratat înțelept. Printre primele deprinderi dobândite ca nou-venit în lumea rustică este aceea de a învăța... să taci mai mult. Mai exact, să nu vorbești în plus. Iar în același timp, să receptezi un univers sonor alternativ, decurgând organic din specificul rânduielilor țărănești. Sintagma „mult zgomot pentru nimic” capătă aici sens, in vivo. Deși inițial segmentele de liniște pot părea interminabile, încet-încet, auzul drogat de vacarmul urban se va obișnui, simetric, cu „măsura” auditivă, învățând simfonia așezării firești a naturii și a omului. În aceeași cheie se pune problema și vizual. Ceea ce privești, zilnic, de jur împrejur, în rural, e mult mai puțin schimbător decât în aglomerarea urbană zăpăcită de aparențe. Până a se familiariza, intrusul citadin va confunda rosturile străvechi cu limitarea sau plictisul, pentru ca, în cele din urmă, să constate

că a ajuns, de fapt, la esența pe care o căuta. Aventura implică însă câteva probe inițiatice.

Raportul cu natura ar fi cea dintâi, fiind vorba de o relație practic anulată în urbanul mare. Oricum, schematizată la maximum. În realitatea satului, indiferent de amplasarea geografică, natura își prezintă fața majestuoasă, căreia nu îi rezisti decât prin împăcare lăuntrică. Isihia e testul, căci armonia Creației nu operează automat. Proximitatea ei cosmică te acceptă doar dacă nu te prefaci. Fără pace interioară, împrietenirea cu natura (indispensabilă viețuirii la țară) nu e cu putință. Pe cât este ea de pură, pe atât îl vrea pe om eliberat de mândrie și moft, supunându-l unei probe eliminatorii de toată frumusețea. Precum natura e și locuirea. Chiar în satul modernizat al epocii noastre, autarhia universului gospodăresc rezistă. Casa e buri-cul pământului. Dacă, în oraș, locuința există mai ales ca să ai de unde pleca, la țară, localnicii se grăbesc acasă, după osteneala zilei de muncă, între ai lor, mulțumiți cu ce au și pregătiți să o ia de la capăt în sfânta zi de mâine. Ritualic. Outsiderul e uimit când vede o asemenea înrădăcinare, dar pentru omul locului viața deplină este acolo unde s-a născut, unde a învățat să făurească totul cu mâinile proprii și unde este cu adevărat stăpân, de generații. În celebrul său anonim. Chiar atunci când pleacă prin străini, de nevoie, o face întotdeauna cu gândul de a se întoarce. Faptul e documentat și poate constitui un model.

Aparenta monotonie înconjurătoare reprezintă o altă piatră de poticnire. Evident că lumea de tip tradițional trăiește fără noutăți în flux continuu, fără modificări spectaculoase de situație de la un moment la altul. Cameleonicul orășean, dornic de schimbare

ca de apă, înțelege greu cât de cuminți stau oamenii „la locul lor”, cum nu se bramburesc pe ulițe, fără un scop, fiindcă aici mișcarea browniană este înlocuită de *ritm*. Ritmul sacrosanct este cel biologic, al zilei și al nopții, al anotimpurilor, pe care se clădește timpul ritualizat al datinilor, al soroacelor, al praznicelor, dar și al îndeletnicirilor agricole. Ziua e zi, noaptea e noapte – etanșă. Te culci devreme, ca să te scoli devreme, spre a fi apt pentru mulțimea îndatoririlor zilnice. Mult mai puțin pentru plăceri. Agreementul ia forma drumețiilor, tot în mijlocul naturii, la oraș se merge cu treburi. Schimbarea se justifică ontologic. Se face cu temei și răbdare, conform unei logici intrate în sânge. Iar atașamentul față de ceea ce este vechi sau moștenit încă atârnă greu în balanță. Odată asimilate asemenea observații, aspirantul poate nădăjdui să își upgradeze statutul, legitimându-se ca membru de adopție al comunității-gazdă.

„Deci, v-ați dezorășenizat?” – întreabă unii. Nu despre asta e vorba, cel puțin în cazul prezentei mărturii. E limpede că nu poți radia universul natal și formativ, nici n-ar avea sens. Se pune în schimb problema de a dezavua metehnele orașului, fără a-i nega emulația sau valorile. Iar acest lucru devine posibil dacă cele două lumi sunt puse în oglindă, amiabil. Reculul pentru care am optat, împreună cu soțul meu, la vârsta coaptă pe care am atins-o, este, așadar, biunivoc și se dovedește fertil. Două centre de greutate simultane – locul de naștere și locul de adopție (sau re-naștere) – împrăștează nu doar percepția asupra existenței, ci și vioiciunea mentală. Există o tipologie a mutării la țară: cea radicală și cea hibridă. Prima ar avea ca motto: „Adio și n-am cuvinte!”, cealaltă: „Adio,

dar rămân cu tine"! Povestea noastră ar corespunde acesteia din urmă.

La două ore și jumătate de București și 40 de minute de Pitești, stilul de viață tradițional încă persistă. Deși toată lumea are smartphone și mașină în curte, mormintele adunate împrejurul bisericilor, ca puii în jurul cloștii, în cimitire de-a dreptul „vesele”, conjugă la vedere viața și moartea, după legea firii. Fără tabuuri. Îmbătrânirea nu e o sperietoare pentru oamenii care încă își acceptă vârstele așa cum le-au fost hărăzite, iar în această privință cetățeanul înrăit are chiar multe de învățat. Acceptarea lui în noua familie îi poate aduce reale satisfacții, cu condiția să evite orice formă de dispreț față de așa-zisul *om simplu* – căci simplitatea nu e o categorie inferioară, ci o tainică virtute. Dacă depopularea satelor este o realitate, la fel se confirmă repopularea parțială a lumii rurale de către alogenii aflați în căutarea autenticității, a propriului sine. Satul poate fi, pentru nativul de metropolă, un antidot la narcisism.

Oare chiar a murit Aleksei Navalnîi?

„Am țara mea și convingerile mele. Dacă propriile mele convingeri înseamnă ceva, trebuie să fiu pregătit să mă sacrific.”

M-am întrebat adesea, în perioada încarcerării lui Aleksei, de după întoarcerea voluntară din Germania, cum a trăit efectiv, ca persoană, cei trei ani ispășiți în sistemul carceral de tip sovietic. Vechea mea admirație față de acest om s-a transformat într-o preocupare tot mai insistentă despre modul concret în care își ducea fiecare zi. Relativ puținele detalii ajunse în spațiul public în acest interval erau sistematic atenuate de jovialitatea incredibilă a condamnatului, care nu pierdea ocazia să-și împungă ironic torționarii, survolând cu zâmbetul pe buze propria tragedie și făcându-i cumva pe susținătorii de pretutindeni să nu se alerteze excesiv cu privire la soarta sa. Lumea contemporană a banalizat în așa măsură răul, limitându-și răgazul de a medita asupra cauzelor lui, încât știrile periodice despre pătimirile lui Navalnîi intrașă și ele, cumva, într-un soi de cinică normalitate. De altfel, cu doar două zile înainte de a fi anihilat în Colonia Lupul Polar, deținutul găsea energia să-i dea

o replică amuzată judecătorului în fața căruia fusese adus. Știm însă prea bine, dincolo de asemenea secvențe autoironice, cât de departe a mers maltratarea fizică și psihică a lui Aleksei în acești ultimi ani, pentru a intui gradul său de asumare jertfelnică. Încă din 17 ianuarie 2021 când, după luni întregi de comă și terapie intensivă, se repatria pentru a se lăsa arestat, el știa fără niciun dubiu ce îl așteaptă, așa cum știa că vrea să meargă până la capăt. Astfel își începea teribilul urcuș, perfect conștient că tiranul nu îi va acorda nicio șansă de supraviețuire. („Înțeleg foarte bine că, asemenea multor deținuți politici, execut o pedeapsă pe viață, unde sintagma «pe viață» e definită fie de durata vieții mele, fie de durata vieții acestui regim.” – nota într-o pagină de jurnal.) Și totuși, la doar 45 de ani, să alegi exterminarea, când ai putea-o evita? Părinte a doi adolescenți, activist civic ajuns la notorietatea maximă, recunoscut de Occident ca emblemă a opoziției antitotalitare și îndemnat să părăsească Rusia sub protecție asigurată, alături de familie, eroul alegea frontal moartea. Ce *daimon* îl îndemna ca, salvat în extremis de la otrăvirea cu Noviciok, să se arunce din nou în gura lupului? Acesta e punctul unde cazul său se singularizează.

Mi-aș dori să știu mai exact dacă, în cei trei ani de încarcerare, Aleksei se ruga în celula de suferință, dacă simțea prezența lui Hristos, dacă își dorea să-L urmeze. Nu avem deocamdată suficiente informații despre credința lui, în afara celor câteva confesiuni făcute cu sobrietate de-a lungul timpului, prin care își mărturisea convertirea de la ateismul militant al tinereții la creștinismul practicant, cu Evanghelia și Psaltirea drept cărți de căpătâi. Cu toate astea, va

merita cândva să înțelegem mai bine dacă reziliența dovedită în condițiile condamnării abuzive (la 9 + 19 ani de detenție) se explică mai ales prin virtuți morale – curaj, convingeri, stoicism, mental solid – sau dacă a cântărit mai mult trăirea spirituală. Atașamentul martiric. Nădejdea în lucrarea Providenței. „Știu că am dreptate. Nu mă tem de nimic.” Declarația făcută chiar la sosirea pe aeroportul din Moscova alătură cele două dimensiuni, de fapt complementare. Pe de o parte, luciditatea filosofică. Pe de alta, împăcarea creștină, esențială în acceptarea neîncruntată a morții. Indiscutabil, toți opozații regimului putinist au meritul asumării unui crez, al rezistenței și al demnității. Ceea ce îl distinge pe Navalnii este hotărârea fermă de a nu se salva atunci când ar fi avut ocazia legitimă, chiar onorantă, de a o face. Statura frondei sale băgase spaima în ierarhia de partid și de stat, tocmai prin potențialul jertfelnic – invers proporțional cu fragilitatea biologică. Cel „slab” nu putea decât să continue lupta prin... *atitudine*, căci nimerise în fundătura urii personale a despotului. Până la urmă, totul a fost un crescendo. Resursele impenetrabile ale lui Aleksei au debusolat autoritățile în așa măsură încât, la momentul campaniei prezidențiale din 2023, condamnatul, ajuns deja piele și os, era transferat într-un penitenciar de maximă siguranță, dincolo de Cercul Polar – o relicvă de toată rușinea a Arhipelagului Gulag. Nu întâmplător, ca maximă umilire, carismaticul personaj public era așezat cot la cot cu cei mai periculoși recidiviști ai societății.

Hedonismul societății moderne îi face pe oameni să se uite chiorâș la orice formă de sacrificiu personal sau de eroism. Tot mai neconcludentă